

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΟΥ (610-717)

α. Το Βυζάντιο σε κρίση

Ποια προβλήματα αντιμετώπιζε το Βυζάντιο από τα μέσα του 6^{ου} αιώνα, πού οφείλονταν και ποιος αυτοκράτορας θα τα αντιμετώπισει;

Στο δεύτερο μισό του 6ου και τις αρχές του 7ου αι. το Βυζάντιο συγκλονίστηκε από μια πολύπλευρη κρίση.

Λοιμοί, κακές σοδειές, σεισμοί και εισβολές στα εδάφη της αυτοκρατορίας οδήγησαν:

- α) στην εγκατάλειψη ή την παρακμή των πόλεων,
- β) στη μείωση του πληθυσμού και
- γ) την υποχώρηση του εμπορίου και της νομισματικής κυκλοφορίας.

Η επέκταση της κρίσης στη δημόσια οικονομία οδήγησε:

- δ) στην παραμέληση του στρατού.

Επιπλέον:

- ε) Οι Σλάβοι άρχισαν να κατακλύζουν τις ευρωπαϊκές επαρχίες και οι Πέρσες έφτασαν στις ακτές του Βοσπόρου.

Στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Ηρακλείου η κατάσταση της αυτοκρατορίας ήταν εξαιρετικά κρίσιμη. Μόνο η κινητοποίηση όλων των δυνάμεων του κράτους και μια ριζική **μεταρρύθμιση** θα μπορούσαν να αποτρέψουν τη διαγραφόμενη καταστροφή. Το έργο αυτό ανέλαβε και έφερε σε πέρας ο Ηράκλειος και η δυναστεία του.

β. Η αντεπίθεση του Ηρακλείου

Με ποιες μεθόδους αντιμετώπισε την πολλαπλή κρίση ο Ηράκλειος;

- α) Ο Ηράκλειος αντιπροσωπεύει τον τύπο του στρατηγού-αυτοκράτορα που ηγήθηκε προσωπικά του βυζαντινού στρατού.
- β) Αφού αναδιοργάνωσε το στράτευμα με την οικονομική συμπαράσταση της εκκλησίας,
- γ) επιχείρησε συνεχείς εκστρατείες κατά των Περσών (622-628).

Ποιες ήταν οι στρατιωτικές επιτυχίες του Ηρακλείου;

1. Στη μάχη της **Νινευί**, κοντά στα Γαυγάμηλα, πέτυχε να συντρίψει τους **Πέρσες** και να ανακτήσει όλες τις βυζαντινές επαρχίες στην Εγγύς Ανατολή (627).
2. Ταπεινωτική ήττα υπέστησαν και οι **Άβαροι** και οι **Σλάβοι**, όταν σε συνεννόηση με τους Πέρσες, πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη το 626. Η διάσωση της Πόλης αποδόθηκε στην Παναγία (Ακάθιστος Ύμνος).

Ωστόσο οι επιτυχίες αυτές αποδείχτηκαν πρόσκαιρες.

γ. Θέματα και εξελληνισμός του κράτους

Ποιος νέος εξωτερικός εχθρός απείλησε το Βυζάντιο τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Ηρακλείου; Με ποιο τρόπο προσπάθησαν να τον αντιμετωπίσουν οι διάδοχοι του Ηρακλείου;

Τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Ηρακλείου σκιάζονται από τις αραβικές κατακτήσεις. Οι ανάγκες της άμυνας εναντίον των Αράβων φαίνεται ότι παρακίνησαν τους διαδόχους του να εγκαθιδρύσουν στη Μ. Ασία στη διάρκεια του 7ου αι. ένα νέο διοικητικό σύστημα που στηριζόταν στα θέματα.

Τι ήταν τα θέματα; Ποια ήταν η σημασία τους για την Αυτοκρατορία; Τι ήταν τα στρατιωτόπια και ποιος ο ρόλος του στρατηγού του θέματος;

- α) Τα θέματα ήταν διοικητικές περιφέρειες με δικό τους στρατό.
- β) Στον θεματικό στρατό υπηρετούσαν ελεύθεροι αγρότες, στους οποίους το κράτος παραχωρούσε **στρατιωτικά κτήματα ή στρατιωτόπια**. Με τα έσοδά τους οι στρατιώτες συντηρούσαν τις οικογένειές τους, αγόραζαν τον οπλισμό τους και κάλυπταν τα έξοδα των εκστρατειών. Ο θεματικός στρατός αντικατέστησε τους παλαιούς μισθοφορικούς στρατούς και αποτέλεσε ένα είδος εθνικού στρατού που αποδείχθηκε εξαιρετικά αποτελεσματικός για την άμυνα της αυτοκρατορίας.

γ) Η στρατιωτική και πολιτική διοίκηση των επαρχιών, η οποία στο παλαιό διοικητικό σύστημα της αυτοκρατορίας ασκούσαν από διαφορετικά πρόσωπα, ενώθηκαν τώρα στο πρόσωπο του στρατηγού. Ο **στρατηγός** ασκούσε την ανώτατη εξουσία μέσα στα όρια του θέματος.

Προς τα τέλη του 7ου αι. το σύστημα των θεμάτων σταθεροποιήθηκε και άρχισε να εξαπλώνεται και στις ευρωπαϊκές επαρχίες του κράτους.

Ποια μεγάλη αλλαγή στη διοίκηση του κράτους σηματοδοτεί το τέλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και την αρχή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας;

Μια άλλη σημαντική αλλαγή της εποχής αυτής είναι η ολοκλήρωση του **εξελληνισμού** της κρατικής διοίκησης. Επίσημη γλώσσα στην πολιτική και στρατιωτική διοίκηση έγινε η ελληνική, ενώ οι ρωμαϊκοί τίτλοι αντικαταστάθηκαν από ελληνικούς. Πρώτος ο Ηράκλειος υιοθέτησε τον τίτλο **βασιλεύς** με τη χριστιανική προσθήκη «**πιστός έν Χριστώ**». Διαφαίνεται έτσι και ο χριστιανικός χαρακτήρας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Ηράκλειος

Μερικές πληροφορίες εκτός ύλης: Άραβες

642 Τα τελευταία βυζαντινά στρατεύματα εγκαταλείπουν την Αίγυπτο.

649 Οι Άραβες επιτίθενται εναντίον της Κύπρου.

651 Πεθαίνει ο τελευταίος βασιλιάς της Περσίας Ιστιγέρδης Γ΄. Καταλύεται το περσικό κράτος.

654 Οι Άραβες καταλαμβάνουν τη Ρόδο. Καταστροφή του «Κολοσσού» και πώληση του χαλκού από τον οποίο ήταν φτιαγμένος.

662 Οι Άραβες καταλαμβάνουν την Καμπούλ του Αφγανιστάν και προελαύνουν προς την Ινδία.

669 Οι Άραβες εμφανίζονται για πρώτη φορά μπροστά από την Κωνσταντινούπολη.

673-678 Συνεχείς επιδρομές των Αράβων εναντίον της Κωνσταντινούπολης οδηγούν στην καταστροφή του στόλου τους και στη σύναψη ειρήνης με το Βυζάντιο.